Heinlo

POISTE HÄÄL

Kaubanduslikku eriharidust taotlevate poiste häälekandja. Toimetus ja talitus:Tallinn, Sakala 51. Tallinna II Majandustehnikum. Peatoimetaja: F.Niinepuu; vastutav toimetaja U.Liivaku; toimetus: K.Mikko, I.Heinlo ja H.Hakk. Levitamine ainult koolis.

Nr. 191/192. Esmaspäeval, 18. juunil 1945.a. XIV aastakäik

Õppida on palju.

Hitmed noored on arvamisel, et kooli lõpetades tuleb lõpetada ka õppimine. Hiljem nad siiski veenduvad, et see arvamine on väär. Juba roomlased ütlesid: ars longa, vita brevis est. Tähendab, seda mida inimene tahaks tundma õppida, teada, on lõpmata palju, kuid inimelu on lühike. Kultuurinimese teadusjanu aga on piiritu, kerkivad ikka uued ja uued küsimused, milliste lahendamise võimaldab teadus. Loomulikult kõike ei või teada, kuid ka kitsal erialal on küllalt probleeme, mis nõuavad teadmiste ning võimiste omandamist.

Edasiõppimise võimalusi nõukogude sotsialistlikus ühiskonnas on palju. Rahvahariduse eest hoolitsemine on tehtud esmajärguliseks riiklikuks asjaks. Kõikidel vaimsetel aladel on võimalik ennast täiendada, õppida. Soovin selleks jõudu ja kindlat tahet.

M.Kessler

LÄHKUJAID

Liirosti on möödunud aastad, millistes jooksul olime pea lahutamatud kooliga. Nüüd meile kaunitele päevadele tagasi mõeldes tunneme kipitust kurgus...

Meie, praegusaja noored, erineme tunduvalt teistest noortest, sest meie silmis on mürgata õuduse varjundit.

Meid ei ole saatus hellitanud, vaid paljudele on ta end näidanud karmimast küljest. Need, kes on suutnud vastu pidada saatuse katsumistele, on karastatud ning sammuvad elukogenult eluga kaasa. Kuid leidub ka neid, kes osutusid nõrkadeks saatuse katsumistele ning nad olid sunnitud teed andma tugevamatele. Kuid ka nemad olid tükike meist ning nüüd, kooli lõpul, tunneme ka neid endi koskel viibivat. Mälestus neist on jäädav.

Varsti jätame kooli ning sammume vastu tõelikusele. Ka siin ootab meid saatuse vali käsi, valmis haarama iga hooletut ja niitepüüdlikku. Aga, [illegible] ellu on meil kõigil omad mõtted ja aated ja paraku on need kõik täi[illegible] mismi. Peame olema julged ning käima seda teed, millise oleme valinud.

Veel mõningad päevad täis pingerikkaid õpinguid, viimased eksamid ja ongi päev, millal saame kätte oma lõpptunnistused. Koos nende kättesaamisega ei jürgne enam mingeid ülesandeid koolilt, kuid ärgu katkegu sellega tihe side kooli ja vilistlaste vahel.

See armsaks saanud maja oma paekiviseintega on nii palju meile elus vajalikku külluses kaasa andnud.

Südamesse voogab sügav tänumunne õpetaja vastu. Nende töödja[illegible]naeva ei suuda me tasuda millegagi. Lubage meile, et soojalt kätt surudes avaldame oma suurimat tänu teile.

Kallid noored kaasõpparid! Teie olge eeskujulikumad kui meie. Teie seisate nooruse tungide ja tormide risteel, olete vabad oma mõtetes ja tegudes. Viige kaasa siit need elavad südamed, mida oleme tundnud ühisel ääsil.

Viige kaasa siit mälestustena kaunid hetked, et oleks millele toetuda hallis argipäevasuses.

J. Teras

Abituriendid

Kõverneeglus

Harald - mees rahvameeste erakonnast: nalja ja napsumees, nagu partei põhikiri ette näeb. Kannab sarvraamidega prille ja kirjutab ajaviiteks kroonikat "PH"-le. Lööb kaasa avalikes ja salajastes ettevõtetes, kusjuures sageli juhtub temaga kummalisi lugusid: muidu aga "saab naljas ka aru". Tulevane tõusev täht ärialal.

Ilmar - tuntud võimetega luuletaja; kaastegev "PH"s. Kui juttu "naistest", siis tuline aumees. Üks parimaid õpilasi klassis ja hea seltsimees kõigile. Kavatseb oma koolipoisi karjääri "hochschules" jätkata.

Valter - mees, kes näib olevat rahul kõigega ja kellel pole aga ka oma seisukohta - vaikne, aga sageli armastab siiski toonitada enda kuuluvust rahvameeste kilda. Luuletab armastusest, kirjutab armastusest, räägib armastusest, tegelikult jääb see aga teooriaks. Peab rasket võitlust vaimupõllu kündmisega.

Herbert - üldiselt vaikne ja tagasihoidlik, vaidleb ainult oma seisukordade selgitamiseks. Kahjuks ei suuda tabada tema iseloomu ja mõttemaailma. Üks parimaid õpilasi.

Erik - tähtsam "seltskondlik" tegelane, kel sõnaõigust klassis ja väljaspool kooli. Seikleb rohkesti "õrnema sooga", milles enda jutu järgi näib omavat kogemusi. Tegeleb spordi ja paljude muude üritustega peale õppimise, kuid silmapaistvaid tagajärgi saavutab siiski kõige rohkem viimases.

Tullio - meie "noorim võsu", kuid klassibisemistes asjus avaldab küllaldast aktiivsust. Ainuke "järjekindel" õppija, sest ta pole oma nooruse tõttu suutnud veel taibata, et töö ei toida!

Alfred - päritoluga läänemaa mulk, nagu ise sageli toonitab. Omab palju raha ja veel rohkem sõpru, sellepärast ka mõningad viperused õppetöös.

Festus - üks lehemeeste kliki esindajaid. Agar töötaja nii vaimsel kui ka seltskondlikul põllul võttes osa kõigist olemasolevaist ja olematuist üritusist. Klassivanem ja muud ametid. "Õrnema soo" truu rüütel.

Uno - vähe silmapaistev nii õppimises kui ka seltskondlikus tegevuses. Näib erilist andi omavat "Vahele jäämiseks". Armastab ülimoodsat riietust.

Jüri - kõrgekasvuline valjuhääleline "härra mees". Igal nädalal kannab uut ülikonda ja vastavalt sellel ka tujusid. Kel tulevikus esineb veel "popipalavik", siis pöörduge tema poole, sest kavatseb jätkata oma karjääri meditsiinilisel alal. Meie omavaheliste olemiste organiseerija, sest näib omavat suuremaid tutvusi nii seltskondlikes kui ka äriringkonnis.

Erich - vaikne ja tagasihoidlik noormees, kelle erialaks sport ja ajaviiteks - õppimine. Aktiivne tegelane kõigis õpilasringes, muuseas ka "PH" toimetuse liige. Käib juhtsõna järgi "Mõõduku olgu voorus", eriti peab sellest kinni õrnema sooga suhtlemisel.

Evald - vaikse hääle ja tagasihoidliku esinemisega noormees. Pretenteerib õppimises esikohale, omades tähelepandavat annet poistele tavaliselt nõrgaks esutuvas küljes - keeltes. Aktiivne klassiasjade ajaja ja hea sõber kõigile.

LAHKUMISMÄLESTUS

Sa seisad süngelt hallina kesk õitsvat kevadet,
massiivne ehitis - mu koolimaja.
Sa seisad, su sisemuses kaigub veel lõbus naerukaja,
kui mälestuseks rõõmsast noorusest,
kes lahkumas.

Sa seisad tummana ja muremõtteid
kui mõlgutaks su range siluett.
Taas meenub sul otsatu ulmadekett -
aastakümned... noored... õpingud...
su lapsed...

Sa vaatad kurvalt lahkujaile järel',
kes sukeldumas elukeerises.
End hüljatuna tunned ajapöörises,
mis karmilt kohtleb lahkujaid -
su lapsi.

Kuis tahaksid sa veel kord järel' hüüda
õpetusi nooril eluteel,
kuis tahaksid kord veel
maid oma varjavas ombuses hoida
ja kuumalt sülelda!

Ent juba kaugeneb su laste ahel,
sind jätab üksi nukralt loinama...
Sul on raske oma armaaist lahkuda,
kuid ainult mõistev-kurvalt naeratad
meil järel.

Sa tead ju, et meile kuulub elu -
see aja valjuks kestvaks seaduseks.
Lulk elutarkust mälestuseks sinust
ja kogemusi karmis eluteel
on meiega.

Sa seisad süngelt hallina kesk ajatormi,
massiivne ehitis - mu koolimaja.
Sa seisad, su sisemuses kaiguma jääb kaja,
mis kõlab läbi vihma, tuule, päikese -
läbi aegade...

Valter Kannik

RISTINIMESED

...Ja kui siis 1905.a. Venemaa linnades puhkesid mässud ja rahutused, tundis ka maale maabuvas nagu loomusunnilisel, et nüüd on saabunud tund, mis Eesti võiks vabaneda mõisnikest...

"Tuleb nii sama, aga-koost-teist-talgu, ja... ja lõpuks jääb mõisnik ikkagi peale nagu alati," lausus Tammiku Rein lõpuks oma arvamise.

Ta ütles seda kuidagi väga isetoredalt, vanematele noostele mitte põrmugi meeldiva häälega, sest nemad - nad polnud ju enam poisikesed!

"Nagu alati!" ägestus Valdaku Hinn. "Ükskord ju omoti peaks tulema lõpp. Kauas sedasi, võtab ju elu valja, kui niiviisi orjata... Nagu alati... kuhu me sellega jõuame... nagu orjad..."

Ta polnud just väga sõnaosav, see Valdaku Hinn, - takerdus kõneluses ja kordas jällegi sedasama. Paar lauset öelnud, oli ta juba "tühi" ja pidi jutujärje teistele loovutama, et siis jällegi, ja ägedamalt, plahvatada.

"Seal te olete," naeris Tammiku peremees nürgiselt, "kui kamp koos, siis lõuad laial, et laseb aga olla, aga üksi- päält, midagi ei räägi."

Mõisa teopoiss Kadaka Peep ei pannud teda tähele. Ta oli tugevasti toetunud harjaväravale ja arutles Hinnu sõnade kallal. "Nagu orjad," kordas ta endamisi mõttes. "Nagu orjad..."

"Käisin ennist mõisas," alustas Takkasaare Peeter tagasihoidlikult. Kui kõigi pilmud temale pöördusid, algas ta uuesti:

"Et käisin ennist mõisas jah. Peremand näikse valitseja paunu pakkivat."

"Lasevad jalga, kurad!" hõiskas Valdaku Hinn.

"No paras aeg kah," nõmises Kadaka Peep kurjakuulutavalt.

Mõisa kardinaes Vidrik, imelikult kõhn ja verevaene, kollaka näonahaga koskealine mees, tahtis ka midagi öelda, kuid vahatas, sest Takkasaare Peeter lõristas kuuldavalt piipu. Küllap oli tal midagi ütelda!

"Injaa," hajutas see ja tundis rahuldustunnet, et saab teiste uudishimu pingutada. "Et mõisasaks ise ... sõitis juba eile õhtul..."

"Vaata linnukest," imestas Vidrik poolt häälega, "või laskis pesast jalga, ja-jah..."

Vidrik oli nii vaene, et ta kohal nimagi polnud, hüüti teda siis lihtsalt Kardinaheks.

"Vaata, Kardinaes," [illegible] Peep, "vaata, saad sinagi oma pere kõhu viimaks täis süüa."

See oli ootamatu situat loon, millele Peep vihjas. Tõesti, polnud ju enam mõisnikku, polnud midagi enam vana ega endist. Mõnigi [illegible] olid juba taevalaotel siin-seal helendanud tulekumad. Pindaku mõisa sulased ja perenehed olid seismud öid aiateibailo tootmisha, nagu tänagi õhtul, väljas ja vaadelnud suitsusambaid kahkja taeva taustal. Nad imetlesid nende noorte julgust, kes siiil kuusamil oma mõisu põletasid ja mõisnikele hagu andsid. Siiani polnud see aga veel jõudnud, see mässu- ja vastuhakkamislaine, mis lushil juba oma vilja lõikas. Pindaku mõisa teolised käisid endiselt mõisale tööd tegemas, ainult mõni julgem täis oma sulast mitte saata.

Oli siingi noori, kes läbematult panid otte minna ja maha põletada mõis. Sauks raipest lahtij Aga tasakaalukamad polnud nõus. Üks nendest oli ka Tammiku Rein. Ta leidis alati, millo üle toriseda ja alahindas, naeris neid, kes tahtsid minna ja lõõetada tolle mõisaorjusega.

Talle oli nagu midagi sisse pugenud. Ja kuigi Tammiku peremees ka varemini ühisüritusist palju osa ei võtnud, siis nüüd oli ta otse risti vastu kõigele ettepandule. Ta ise kannatas selle all onim. Kõrvalseisja oleks võinud arvata, et ta on otsustanud selliselt, vastu olla sellele massule, kuid tõenäoliselt oli see vaid hirm, suur ja kõõndimatu.

Tammiku Rein oli muidu julge moega. Ta tavatses sellega kolkidagi, ehkki muidu oli ses suhtes mulk-poeraehist erinev ja kaunis tagasihoidlik. Ta julgustes ei kaholnud ka keegi, sest Rein julges isegi külakõrtsis, kus iial ei võinud kindel olla, et inimeste seas mõnd koolekandjat ei leidu, mõisniku kohta halvasti ütelda ja avaldada mida tast arvas. Kuid midagi seitsmesaja-aastasest küürutamisest ja kintsukaapimisest oli siiski tomassegi jäänud. Tasse oli jäänud hirm mõisa vägevuse ees. Alati oli nähtud, et mõis peale jääb ja et mõisnik ütleb viimase sõna. Alati oli m õ i s inimesi karistanud ja nüüd - küputäis talupoisse ja noori perenehi tuleb karjatshavasse kokku ja: lähme kuulatame von Frickenbaumi kus-kurat, maksame kätte lugematute vitsalöökide eest!

Ta suhtus sellesse kuidagi laksiidi. Ühelt poolt meeldis talle see uljas tung minna ja maha põletada mõis, kirbutada saksu, taopa nagu muistses muistses muinasjutus. Teisalt aga: küürakas-hirm mõisa ees. Tas kiiris kaks tahet. Kumbki neist polnud saavutanud ül kaalu ja Rein seisis ujuvas seisundis kahe tunni vahel. Teistele meestele vaidles ta vastu võib-olla ainult sellepärast, et need s e d a soovitasid. Oleks teenehed teinud otsuseks, et nemad ei lähe nendega, kes väljas mässutsevad, oleks Rein kindlasti naermud nende argust ja olnud ise esimene, kes tungal küla oleks lähenenud mõisale.

Nüüd ta aga ei tahtnud, et ta just seda teeks, mida teised; ja samas tahtis ta just s e d a. Alateadlikult vaidles ta teistele vastu ja tegi, nagu oleks ta neist otsustavuselt üle.

Kandimehe Vidrik aga tajus midagi hoopis muud. Kadaka Peebu märkus, et ta oneti kord saab oma laste kõhud täis sööta, avas ta fantaasia. Ta nägi palju, palju kuldkollast vilja mõisaaidas ja selle kõrval oma tühja salve aganapuruga põhjas. Ta oleks palju maksnud, kas või kogu oma elu, kui oleks saanud kordki oma lapsi näha t õ e s t i sõnuina. Milline õnn, kui vaid süüa jatkuks; ainult küllaldaselt süüa!

Kandimehe Vidriku vahakarva põsed õhetasid, juba ta nägi, kuidas ta naine terve ahjutäie leibu küpsetas ja kuidas terve suur kausitäis maitsvat kartuliputru lauale tuuakse.

"Vaatan, kus juba jälle suitseb," osutas Kadaka Peep oma tohutu sõrmega lõõnde.

"No-nüh," väitis Talkasaare Peeter kiretult, "suitseb jälle. Jo..."

"Aga teate, mehed, nüüd lähme meie kah!" rapsas Vallaku Hinn. "Lähme ja... ja kütame valitsejale ühe naotäie."

Kandimehe Vidrik ärkas nagu unest.

"Jah, lähme jah! Teeme koretäie, mis koretäie. Seal [illegible] iseteri säired, aga pojad tooru nahk laadalel kopsles [illegible] äärotu naiivsusega ümber neeste. Kogu ta põdur olemus oli v[illegible] nõiaväel minni uue, hoopis terve ja jõurikkaga. Ta oli [illegible] elastne terasvedru. Üksi asend polnud küllalt hea. Härm hakus ootuses trampis ta [illegible]alalt jalale ja tõmbles aina nõisaminekule.

"Aga theie pattud saavad kunni kolmandama põlveni theie pojja ja pojja pojatadelle maksetud," ainas Matsi Aat, kes kogu koskustelu kestel alles esmakordselt kuulis teeri, järele kihelkonna pastorit.

Lõpiti kokku, et mõisa maksse mõisa esialgu ainult vaatama, kuidas lood on ja - oks siis nii. Keegi ei arutanud enam, kas minna või ei. Hindi. Oleksa turjakat selga kadusid õhtuhämarusse. Tammiku Rein jäi üksi karjaväravale. Tema ei läinud...

Pindaku mõisa mehed jaid mässamisega hiljaks. Jõudnud mõisa, tahtsid nad kõigepealt valitsejal voidi nahka parkida. Teda polnud aga kusagilt leida. Nad otsisid teda kõikjalt taga, kuid raiskasid vaid oma aega. Kui Vallaku rahvas tuli meelde, et võiks süüdata hiirbär, oli kasakatest karistussalk juba kohal. Von Frickenbaum oli kiirustl abi saanud. Küllap jumal aitas õiglasi!

Nüüd seisid "mässajad" kohtu ees. Tammiku Rein oli esimene, kelle asja hakati arutama. Teenestele tundus see kummaline, et Rein, ta jäi ju teistest maha, aga tahtnud osa võtta vastuhakust, on nende keskel.

Lühike, musta rõivastatud baltlane, kes päris hästi valdas maakeelt, hakkas Reinu küsitlema.

"Sinu nimi on Rein Tammik?"

"Jah."

"Kui vana sa oled?"

"Eks härrased või ise kirikuraamatust järele kaeda."

Baltlasele ei meeldinud see vastus. Ta vaatas üle prillide ja küsis usutlevalt:

"Ise ei tea?"

"Tean. Nelikümmend kaheksa."

Baltlane turtsatas pahameelest. Sõnu suure mõnuga ritta lükkides küsitles ta edasi, igat silpi eriliselt rõhutades:

"Kas sina tapsid nädal aega tagasi teisipäeva õhtul Pindaku mõisa valitseja Friedrich Stocksteini?"

Läbi inimestehulga käis ärev sosin. Niisiis selle kivi all peitus vähk. Tema'p see kangelane oli!

"Ma ei tea ta nime."

"Kuidas sina rääkima, sinna völlaroog," segas end mõisnik ärritatult vahele, "kas ta küsima sinu käest, kas sina tema nime teadma?"

"Kas sa tapsid endi valitseja?" kordas baltlane, kes nähtavasti hakkas asjast midagi naljakat leidma.

"Jah," ütles Rein tasa peale pikemat vaikimist.

"Milline naljakas inimene," naeratas mustakuueline baltlane süütult oma naabrile.

"Miks sa seda tegid?"

Miks? Kas öelda neile seda?

Kui mehed olid juba lahkunud, jäi Rein karjatänavale. Ta oli veidi haavunud, et mehed enam temalt nõu ei küsinud ja et teda kaasagi ei kutsutud. Ta peagu soovis, et neil mõisas halvasti läheks, ütles ta ju...

Aga siis veeres käänaku tagant välja valitseja peen tõld. Rein oli üllatunud. Valitseja tõllaga karjatänaval... Ta ei suutnud mõista, miks, kirevase päralt, valitseja ärasõiduks just selle künkliku ja kivilise tee oli valinud, kulges ju lai postmaantee otse mõisa külje alt. Tõld vuras Reinust mööda ja sõitis otse sinnapoole, kus asetses allikakoht, kust tavaliselt loomad joomas käisid. Maapind oli seal pehme ja sõralistest sitkeks saviks tallatud.

"Peaks ta nüüd..." ei saanud Rein oma halbasoovlikku mõtet lõpetada, kui juba gerge tõld küljeli vajus ja mutta kinni jäi.

"Aber mein Gott! Sina koeranäru, mis sa teed!" kriiskas valitseja, pistes enda peenikese kurekaela tõlluuksest välja. Sõimeldes töölistega oli ta õppinud mõndagi maakeelset, kuid küllap vist ei suutnud ta end selles küllaldaselt väljendada, sest segamini eestikeelsete "koeranärude", "kurradite" ja "saatanatega" lendles ka rohkesti "donnervettereid", "teufeleid" ja venekeelseidki sõimusõnu. Valitseja oli sõimlemise suurvirtuoos. Ta hääles kostus meeletu viha, kui ta oma vahutava kogu tõllast välja upitas.

Ta oli kentsaka välimusega mees. Kehalt tüse kui paun, pea aga imelikult väike ja kõlkuv selle kohal mingi armetult peene kaela otsas, turris juuste ja terava ninaga. Nüüd oli valitseja oma kohmaka koguga õnnelikult tõllast väljas ja tundis end päris kindlana.

"Sinna..." tahtis ta uut sõimuvalangut kutsari pihta alustada, kes tõlplaslikult naeratades endiselt pukis istus, kuid märkas lähenevat Reinu. Valitseja vakatas. Metkelise vaikimise järgi otsustas ta alustada uut taktikat.

Näost särades võltsilt sõbralikust naeratusest ulatas ta Reinule käe, varem ei tulnud ta talumehele kunagi nii lähedale, ehk siis, kui tahtis teda lüüa.

"Mena õhtupoolik täna," alustas valitseja juttu ja püüdis veelgi sõbralikumalt ja laiemalt naeratada, kui nägi, et Rein ta väljasirutatud kätt vastu ei võta.

"Milline ilge naer," ei suutnud Rein jätta mõtlemata. See tuletas tal-

le meelde midagi hirmsat. See oli siis, kui Kandimehe Vidrik jäi ilma oma kuueaastasest pojast. Väike Aadi hoidis tanumil mõisa lambakarja. Õhtul koju tulles oli nendest kaks kuhugi kadunud. Valitseja sattus sellest kuuldes marru ja lõi poissi oma raske raudkepiga turjale. Kui kõhn laps vere suust purskudes minestanult maha langes, pöördus valitseja selja ja naeratas Kööri-Liisile nagu poleks midagi juhtunud, küsides, kas lõunasöök perele juba valmis. Kandimehe Aadi jäi sestpeale küürakaks, elas veel sellisena paar nädalat ja suri. Aga valitseja käis sama raudkepiga ja ei tarvitanud seda sugugi tagasihoidlikumalt.

Nüüd seisis ta siin Reinu ees ja libitses naeratada võikalt ja vastikult, ja must raudkepp seisis üsna vagusalt ta vasakus käes. Üksikus kohas täismehega olles ta seda pruukida ei julenud... Hõbenupuga raudkepp!

Otse valitseja selja taga läänes läitus uus verev tulekuma. Rein vaikis ja vaatas valitsejast mööda. Isand Stocksteinil hakkas halb. Ta püüdis Reinust samal ajal eemalduda ja lähemale tulla. Kogu ta olemusest õhkus midagi kooralikult alandlikku, sabaliputavat libitsemistungi. Lastagu teda vaid minna. Nagu hüpnotiseerituna seisis ta, võimetu end liigutama.

"Tahtsid karistuse eest ära joosta..." urises Rein. "Näita mulle seda keppi, millega Kandimehe Aadi surnuks lõid... Näita!"

Vastust ootamata võttis ta valitseja pehmest ja higisest käest hõbenupuga kepi. Oli ilus kepp, mustakspoleeritud sileda pinnaga.

Rein hoidis keppi käes kui mingit pühaeset. Ta oli armastanud väikest Aadit pea nagupma last, sellega oli ta tapetud...

Ja Rein tundis end äkki kutsutud kohtumõistjana. Tundis end ingel Kaabrielina ilmutamiseraamatust, püha käskjalana kurjaga võitlemas. Ta tõstis kepi, täis kättemaksuiha lapsetapjale... Midagi rebenes temas. Aga ei, ta ei või ometi... Kui armetuna valitseja seal praegu seisab... ja ta palub... kogu kehaga ja... Kättemaksmine on jumala päralt - meenus talle kirikhärra õpetussõna. Rein langetas kepi... Taamal süttinud tulekuma läigahtas punasena selle poleeritud pinnal. Helepunasena nagu Kandimehe Aadi veri. Ka tema palus, ütles äki midagi ta sisimast. - Ka tema nuttis ja oli väeti, aga keegi ei aidanud... Jumalgi mitte... Ja valitseja käib endiselt raudkepiga... ja paljudel kandi- ja mõisameestel on veel väeteid lapsi...

Ei - Rein pidi seda tegema. Ta oli otsustanud. Ta ei kartnud enam mõisa, tundis selle võimu ülekohut ja tühisust. Ta oli otsustanud - kindlalt ja lõplikult.

Tõstetud kepi langetas ta verisena - t õ e l i s e l t verisena.

Ja nüüd seisis ta kohtus ja need inimesed tahtsid teada, miks ta seda tegi - nagu ei oleks kohtumõistmine a i n u l t jumala käes.

Ta ei vastanud.

"Armas hing," astus lähedale kihelkonna pastor, kes leidis, et karjale on paras hetk näidata, kui kaugele võib langeda üks ekslik inimene, kui ta mitte korrapäraselt armulaual ja kirikus ei käi.

"Armas hing," alustas ta tühja ja kõliseva häälega, "millele sa mõtlesid, kui sa selle hirmsa teo peal olid?" Ta ootas, et seesinane ekslik ristiinimene nüüd nutma hakkaks, kas vei ainsagi pisara silmist pigistaks ja kahetseks - kirglikult ja suure häälega, nagu seda teised tegid. Kuid liigne kord otsis ta tõendust oma vähesele inimesetundmisele.

Rein vaikis.

"Kandimehe väikse Aadi... ja jumala peale..." ütles ta vaikselt.

Traguniohvitser näppis kärsitult püstolitaskut. Lõpetatagu ometi jant. Mida tühja jahtida selle poolhulluga. Lõpetatagu, et saaks asja juurde!

Kolm päeva peale seda, kui Pindaku mõisa valitseja Friedrich Stockstein oli suure au ja iluga, karistussalga kaheteistkümne aupaugu saatel maetud, olid Tammiku peremehe Reinu matused.

Ta sängitati surnuaia müüri taha üksikul seisele künkale, sest surnuaeda, sinna pühitsetud mulda, maetakse ainult ristiinimesi.

Saatjaid peale naise, poja ja üleaedse polnud.

U. Mereste

I. HEINLO.

Koks luuletusi

Maarjamaa

Nöörsirgeid vagusid veab mulda kündja käsi –
tund tunni järele.
Siis lühikene peatus muldniiskel põllupeenral –
vastküntud maa aurab. . .
Hallpäise kündja soonilине käsi
kui õnnistades alla laskub:
Oo, tükike Maarjamaa mulda nu niiskel peol –
sinust kui lähtuksid kiired,
mis hämaraist aegadest saadik
meid sinuga köidab ja seob.
Oled saatusest Aegaderamatuks määratud meile,
mille lehekülgedele
verega on kirjutet me nimi.
Sa oled meile suur alu alfa ja omega.
Koos sinuga me algus ja lõpp.

Sõna olgu tegu –
see eesmärk tänapäeva noortele.
Me lipukiri:
olla ustav
ja alati valmis!
Me õlule on
juba kinnitatud olevik
kuid –
veel varjul me kätes täna-homme,
seisab tänapäev ja tulevik:
suur olla –
või
mitte olla!

Loomingulinе kriitika

Kuna "PK" lehekülgedel pole kirjandusteoreetilised artiklid siiani veel käsitlemist leidnud, siis püüan käesolevas artiklis lühidalt käsitleda mõningaid loomingulise kriitika probleeme ja nende algallikaid kui ka toodu praktiliselt rakendamise võimalusi. Artiklit ei tule vaadelda kui üldkehtivate aksioomide kogu, vaid ka kui isiklikke lähtepunkte. Olen tänulik igasuguste täienduste ja sõnavõttude eest esitatud probleemide kohta. "PK" piiratud ruumi tõttu tuleb loobuda põhjalikust analüüsist, ent loodan, et järgnevastki lühiülevaatest on võimalik mõndagi ammutada.

Loominguliseks kriitikaks nimetame kõike seda kriitikat, mida autor kui ka lugejaskond teost arvustades rakendavad. Kõige üldisemad lähtepunktid on autori enesekriitika ja lugejaskonna arvamus. Sageli ei anna need kaks käsitlusviisi sama resultaati. Autori seisukoht erineb tihti tunduvalt lugejaskonna omast. Siiski on autoril võimalus teostada objektiivselt vähemalt võrdlevat kriitikat oma eelnenud teostega, olgu siis progressi või regressi tunnetamiseks. Vastavalt sellele saab autor kas indu uuteks loomingulisteks üritusteks või hoiatuse harrastatavast temaatikast, stiilist ja kompositsioonist loobumiseks või selle parandamiseks. Eriti tahaksin käsitleda kriitikat autori seisukohast ja teises järjekorras välise kriitika mõju autorisse.

Et tänapäeval üldse midagi kunstiväärtuslikku luua, selleks peab kirjanik tutvuma vähemalt algelisemate teoreetiliste teadmistega. Esiteks on see vajalik teose kunstiküpseks muutmiseks, teiseks on ta tõhusaks relvaks oma teoste kritiseerimisel ja kvalifitseerimisel. Teooria ja tehnika pole ühtki talenti hävitanud, samuti pole ta neid sünnitanud. Teooriat peab tunnema, ent see ei tohi muutuda loomingus ainumääravaks faktoriks. Ainult teooria abil ei saa midagi luua. Loominguks peab olema annet kui ka seesmist hingestatust ja võimet tähele panna väliseid sündmusi, neid jäädvustada paberile. Teooria tundmises võiks seada eesmärgiks teoreetiliste probleemide tundmise, kuid rakendamisel tuleb neist kinni pidada vaid seevõrd, kui see teosele selguse ja täpsuse mõttes kasuks tuleb. Igal juhul tuleb hoiduda teoreetilisest omapäratsemisest. Kirjanduslik omapära kujuneb igaühel välja intuitiivselt, kunstlikult seda viljelda ei maksa.

Kõige olulisema tähtsusega on teoses teema, idee, millele ra atakse sündmustik. Peab juba varakult õppima vahet tegema hea ja halva idee vahel. Tõsi - "ka halb raamat on fakt, kuigi vaid halb fakt" (Tuglas - "Marginaalia"), ent halbu fakte ei vaja - vähemalt mitte kirjanduses. On ju küll hea ja halva piirimaid [illegible] eraldada - mis ühele tundub halvana, see võib teisele otse vastupidiselt mõjuda. Et teose temaatika oleks küllalt kunstiküps, selleks tuleb idee inertset, intuitiivset arengut mõistuse kriitika abil suunata. Selleks peab autor eelkõige looma kristalliseerunud siseilma progressiivsetest ideedest ja selgepiirilise ilmavaate. Selgusele jõudmine endas viib autori oma teoste suhtes hea ja halva tunnetamises samasugusesse vahekorda nagu seda on Marx'i ja Comte'i süsteemid: nad ei jäta ruumi kolmanda jaoks, nad ei saa kehtida kõrvuti ja neist ei saa luua mingit uut sünteesi.

Teisest küljest on hinnang temaatika suhtes olenev ajavaimuse, kehtivast ideoloogiast ja ajajärgu arenguastmest. Kirjanik ei tohi kunagi ajast maha jääda. Keskpärasele kirjanikule pole osaks antud ajast ette rutata - viimane asjaolu kasvab heade kirjanike juures [illegible] ja iseenesest ja saab tunnustuse alles aegade vältel - kui inimkond on arenenud samakaugele, kui seda oli kirjanik omal ajal. Geeniustele on osaks antud haarata kaasaegseid sündmusi nii, et ta suudab neid väljendada kaasaegsetele vastuvõetaval kujul, ent nad on mõistetavad ka tulevastele põlvedele, äratades sealgi veel mõtteid ja diskussioone käsiteldud ainestiku kohta. Siiski tuleb pidada reegliks, et kirjaniku kohus on ajaga kaasas sammuda - ta peab koguni kaasaegsete progressiivsete ideede edutajate esimestes rida-

des asuma, kuna kirjasõna on massidele tähtsamaid mõjutajaid. Ka sellelt seisukohalt on temaatika kritiseerimine väga oluline.

Sageli osutub teose kritiseerimisel raskeimaks stiili hindamine. Elementaarsed nõuded on voolavus, ladusus ja väljenduslik selgus, ent ka hoopis vastupidiste võtetega on võimalik saavutada teatavat mõju. Klassikalise, kristallselge stiili juurest on arenetud üle mitmesuguste ebamääraste kui ka selgepiirilisemate stiilide praegusaegse võimsa ja voolav-ladusa stiili juurde. Stiil on temaatika kõrval küllaltki tähtis element, mis lugejat mõjustab ja kaasa kisub. Headel stiilimeistritel ei tarvitsegi alati sündmustikuga rabada. Mõikab aine stiililisest käsitlemisestki. Pealegi on tähtis, et stiilide eriliigid mõjuvad kaasinimestesse erinevalt olenevalt lugejate isikupärastest joontest. Kõigest sellest tõttu on raske, koguni pea võimatu otse näha stiililiste uuenduste läbilöövuse võimalusi. Enesekriitikat on samuti raske rakendada. Vast ehk aitab siin diskuteerimine vastava ala asjatundjatega, selgõige aga põhjalik tutvumine varasalt edukalt läbi löönud stiilimeistrite teostega. Siinjuures tuleb aga tähele panna, et stiil on kirjanduslike teoste juures kõige isikupärasem joon, mille pärast on soovitav hoiduda järeleaimamistest. "Tahtlus kõigis moraalsetes hindamistes on uue moraalse hindamise teadvimissümptoom."(Nietzsche). Sama on maksev täiel määral ka stiili suhtes. Alaline evolutsioon, areng, see kõik määrab stiilide õitseajad ja nende kritiseerimise seisukoha.

Olulisemaid aluseid oma teoste õigesti hindamiseks on autorile väline kriitika vastavate asjatundjate poolt. Kompetentsete isikute arvamine teoste suhtes tohiks igal juhul olla mõõduandev. Pahatihti aga mõjub väline kriitika autorisse, eriti algajatesse, psühholoogiliselt hoopis vastassuunaliselt soovitule. Arvustus ei ole tavaliselt mõeldud ei kiitmiseks ega mahategemiseks, vaid puuduste märkimiseks ja headele külgedele osiletõstmiseks. Aga just puuduste märkimine mõjub autorisse sageli kui mittetunnustamine. See seisukoht on väär. Arvustusest tuleb õppida, kuidas edaspidi paremini teha, ei tohi aga pead norgu lasta. Lohutagem end sellega, et keskmise väärtusega kunstiteose võib arvustus hävitada või kuulsaks teha, kuid mis loeb arvustus "Faustile" või "Hamletile"!? Teiseks ei ole arvustus kunagi absoluutselt erapooletu, vaid alati tendentslik. Ja just need tendentslikkuse sugemed on autorile - juhul, kui ta neid tunneb - väga headeks vahenditeks arvustuse omapoolse kriitika alla võtmisel. Iga juhul tuleb välist kriitikat tõsiselt võtta ja hinnata, sest juba see tõik, et teost üldse vaevutakse kritiseerima, on küllaldane tunnusmärk, et ta on tähelepanu äratanud. Täiesti ebaõnnestunud on vaid need teosed, mis üldse mingit tähelepanu ei ärata.

Loomingulise kriitika raames tahaksin lühidalt vaadelda ka eeskujude ja individualismi küsimust. Eil on kahjuks laialt levinud suurmeeste liigne idealiseerimine. On vajalik aga objektiivsena käsitlusviisi rakendamine. Suurmeeste õnnestunud ja headest teostest tuleb meil õppida, kuidas neid paremini teha, halbadest aga, kuidas tehtud vigadest hoiduda. Eeskujudo laialtlasemat järeleaimamist ei saa poolitada. Parimal juhul muutume siis dublantideks, mis meile midagi ei anna, võetud eeskuju orgaanli aga ainult enam helendama puhub. Seevastu võib püstitada loosungi - enam individualismi! Aga siingi on maksev reegel - mõõdukust! Ümbritsemine ja välismaailmast tagasitõmbumine ning endasse sulgumine ei anna tunnistust tõesti tugevast talendist, vaid andekuse puudumisest ja selle puuduse varjamisest ekstravagantsuse suitskatte taha tõmbumisega.

Kuidas rakendada ülaltoodut? Kõigepealt peab ütlema, et toodu rakendamine olenob üldiselt vaid sellest kas ja kuivõrd ühinetakse toodud seisukohtadega. Artikli kompaktsuse tõttu tuleb vastava kirjanduse kaudu esitatud probleemidega põhjalikumalt tutvuda. Kui see tehtud, tuleb asjasse süveneda ja endale selgeks teha, mida enda suhtes rakendada. Rakendamiseks on vaid üks lihtne reegel - süvenege põhjalikult probleemidesse! Kõik muu tuleb siis iseenesest.

U. Liivaku

OMA KALJAS

Täna on Kukesaare rannal erakorraliselt elav liiklemine - küll on siin näha tulemas ja minemas tudisevaid ja hallpäiseid vanakesi, küll alles lapsekingis noorukeid ja isegi väikesi valgepäiseid mudilasi sibamas kivisel rannapervel. Kõhetud kalurinaised lasevad suul segamatult jutulõnga keerutada, käed sitsist põlle all vaheliti, selg vastu paadikuuri või istmik toetet vastu kivirahnu - nii nad seisavad ja vadistavad. Rannalt, sealt, kus rohekas, valgeharjaline merelaine nilpsab adrupeenraid oma vahuse keelega, kostavad vasaralöögid, meeste hõiked ja käratsemine. See lärm seal rannal näib olevat natuke valjem kui tavaliselt kalurite omavaheline jutuajamine; oli ju selleks ka põhjust: rannaliival, adrupeenardest natuke kõrgemal, üksikute rändrahnude vahel, seisab suur ja uhke kollaseks värvitud nooljas ja sale mootorpaat, oma kollast nina uhkelt mere poole hoides. Suur ja uhke on see paat; ta ei näigi kalapaadina, aga kuna vanad tõsiste nägudega ja tuulest pargitud nahaga kalurid sõeluvad ta ümber, küllap ta ikka neile kuulub. Paat on osalt kaetud, osalt lahtine - nagu luksussõiduks tehtud. Jalgupidi höövli- ja kirvelaastudes sammudes hõikavad kalurid juhatusi, nalja- ja pilkesõnu paadis askeldavatele paarile noormehele, kes kinnitavad veel viimaseid mootoripolte; nad teavad, et neid ei panda tähele, nad teavad, et need mehed teavad ise, mida nad teevad, aga nad hõikavad siiski, nad hõikavad omi sõnu selleks, et näidata teistele kõrvalseisjaile nagu teaksid nad natuke rohkem nendest, kes seal sees askeldasid; nad tunnevad rahuldust kuuldes oma häälekõla merekohinast üle kostmas, ja neil on heameel, et neid lubatakse nii hõigata.

"Mootor on nüüd kohal! Tulgu Tsilga Teodor ise teda esmakordselt käivitama!" hüüavad paadist töölised.

"Mes vembutamine see oo, paat alles kuival - ja käivitama! Jätke rumalused tegemata!" käratsevad randlased läbisegi.

Tsilga Teodoriks nimetatud laiaõlaline ja valgepäine noormees astub aga paadi juurde ja ronib vaevu sinna sisse - nii suur ja kõrge on see, et ei saa õieti ilma redelita sissegi. Ta tahab proovida, kas mootor kuulab tema sõna, ja ta tahab ka näidata ümberseisjaile, et vaa ake, mina olen see mees, kes oskab selle suure paadimürakaga midagi teha, vähemalt mootoritki käivitada. Jutuvada jääb rannal hetkeks vaikseks, - kõik vaatavad kollase paadi - "Merevõitja" - ja tema noore peremehe poole. Teodor kummardub, vaatab väljakutsuva pilguga mootorit, haarab siis käivituspidemest - mootor turtsatab, viskab sinist suitsu päras olevast gaasitorust, turtsatab uuesti ja siis juba tunnistab ühtlane müra, et mootor on täiesti tõkorras. Teodor keerab bensiinikraani kinni, vaatab paljutähendava pilguga ringi ja hüppab siis paadist. Mootor lakkab töötamast, rannaliival jatkub jällegi tugev jutuvada. Kiidetakse paadimeistreid, kiidetakse uut "Merevõitjat" ja ta noort peremeest; hõigetest ja hüüetest kaigub kogu rand, kajab vastu mets, osa hääbub laintekohinasse.

"Hei, mehed! Nüüd lähme ülesse, teeme väiksed liigud! Paat on ju valmis ja egas ta mul muidu vett pidama ei jää, kui teda sisse ei õnnista."

Mehed hakkavad sagima edasi-tagasi, agaramad astuvad juba rannavallist ülesse Tsilga viltuse onni poole, siis ruttavad juba kõik - ees mehed, neile järele naised. Rand jääb äkki tühjaks ja vaikseks, kaugelt hurtsiku poolt aga kostab seevastu kaugenev jutuvada, siis hääbub sumedas laintekohinas.

Laine veereb laine järele rannaliivale, tasa kehiseb ääretu vetepind. Kõrgel õhus, õhtupäikese loojuvais kiirtes tiirleb kajakapaar kord kõrgemale tõustes, kord laskudes peagu merepinnani, siis aga tõusevad nad, olles tiirelnud uudishimulikult uhke, värvi järele lõhnava paadi kohal, nagu ehmudes kõrgemale - kas nad nägid inimest? Jah, natuke maad paadist eemal istub keegi hallpäine, küürusselgne vanake suure kivimüraka kõrval adrupeenral ja vaatab oma tuhmunud vesihallide silmadega loojuva päikese kiirtest kullatud merepinda, vaatleb siis "Merevõitjat", vaatab kord kajakapaari - siis aga eksleb ta pilk uuesti kaugusse. Krobeline käsi, mis aastaid aerupuud ja roolipinni hoidnud, toetub kadakasele kepile, halli samblatuustina näiv valge pea on nõjatet vastu suurt kivimürakat, piip lebab samas ta kõrval...

"Nad läksid, nad lõbutsevad seal ülal minu viletsas onnis ja kiidavad Teodorit ja ta uut, uhket paati. Kellé paat aga see on? Kes on korjanud kopika kopika kõrvale, ise vireledes poolsõõmata päevast päeva? Eks olnud see mina! Eks ole see minu kätetöö!..." Vanakese lõug värises, silmad niiskusid - vana merekaru nuttis - nuttis pead vastu sammaldunud kivi toetades, märgade silmade pilk suunatud üle vee - ja läbi pisarate paistis talle noorusmaa...

Ta oli sündinud väikses saunahütis kusagil taluperemehe ääremaadel saunamehe pojana. Oma esimesed pastlapaarid oli ta karjatades läbi kulutanud - ja siis tuli ta isa siia rannale, tuli merest õnne otsima. Algul oli ta ainult teisi aidanud võrke merde viia, siis aga juba ise endale võrgud ostnud. Tema oli juba siis merelkäija, kui isa endale esimese paadi ehitas; ema oli tal surnud, tema vilets tervis ei kannatanud rasket randlase elu. Raske oli "maarotil" merd künda, kuid inimene kohaneb kõigega ruttu ja nii ka Tsilga Priidiku poeg Jurna kohanes varsti oma leivaisa merega. Ta kündis koos oma isaga rahutut Läänemerd ja otsis kiluvõrkudega meresügavusest oma õnne - kuni... kuni ühel tormisel ööl võrkude järele minnes oli nende vana ja vilets paat ümber läinud, isa uppunud ja teda oli teiste randlaste poolt paati tõmmatud. Siis keset mässavat merd märjana paadipõhjas lebades oli ta tõotanud ehitada omale sellise paadi, mis ei kardaks ka kõige rängemat rajuilma. Ta oli otsustanud seni koguda endale raha, kuni ükskord see võimalus talle avaneb. Aastad möödusid. Meri ei andnud endasse peidet õnne välja - ta ei tahtnud, et Tsilga Jurna teeks endale sellise paadi, millega võiks rahulikult sõita. Kord viis meri tal võrgud, kord paadi, ikka ei saanud Jurna niipalju raha, et ta oleks võinud osta endale suure paadi ehitamiseks vajaliku materjali. Tal oli juba naine, oli juba poeg... Aga ikka vireles Jurna vanas viletsuses Tsilga Priidiku kalurihütis ja kogus raha, kogus raha oma paadi ehitamiseks. Nüüd oli lõpuks tal olnud siis niipalju raha kogutud, et kavatses oma tõotuse täita, ta kavatses ehitada oma paadi - valendava purjega kaljase, mis oleks tugev tormide, rajude vastu, ta tahtis ehitada aluse, millega merele sõites poleks vaja karta ümberminemist ja mis viiks tema eemale siit rannast, sellest viletsusest ja kiuslikkusest. Vaimustatult rääkis ta oma mõttest pojale, kellest ta lootis saada tubli meresõitja ja oma vanadusetoe. Poeg aga ei olnud sugugi isa kaljase ehitamise mõttest vaimustatud; pigem näis ta veel kurvana. Seekord jäi see jutt sinnapaika, poeg läks vana lestapaadiga võrke vaatama ja vana Jurna läks kiluvõrke korraldama. Mõni päev hiljem tegi Teodor aga uuesti paadijuttu ja ütles, et tal olevat kusagilt odavalt paadilaudu teada, vaja ainult raha. Isa läkski raha tooma. Värisevi käsi otsis ta katuseõlgedest oma higi ja vaevaga kogutud veeringud välja, et neid pojale ulatada. Poeg luges närviliselt antud rahapaberid üle, pistis nad siis tasku, ise seejuures mõtteisse vajudes. Viivu aja pärast sõnus: "Otsustasin, vanamees, nii: kaljase ehitamine on sinu rumal fantaasia, purjekate aeg on kadumas ajalukku - ma ehitan suure mootorpaadi! Sellega kavatsen suvel merel kalu püüda ja samuti ka teiste käest osta üles ja ostetud kalu Pärnusse viia."

Kui isa sellele vastu protesteerima hakkas, öeldes, et see olla siiski tema raha, ja et tema tegevat sellega, mida tahtvat, siis kargas Teodor püsti, karjus rusikatega isa näo ees vehkides, et ka tema olla nende näruste kopikate kogumiseks oma tervist ja jõudu ohverdanud - ja väljus. Nii karjus ta oma lihane poeg tallele näkku; tasuks isa vaeva ja hoolitsuste eest vehkles ta isa näo ees rusikatega. Meeleheitest haaratuna tuli siis Jurna siia kivi kõrvale, juukseid kitkudes hüüdis ta merekohasse oma elusttüdinud ja kibestunud sõnud. Meri mühas, lained lõid laksudes vastu kaldakivo, ta kohin nagu irvitas tema üle, naeris teda:"Tulid merest õnne püüdma, nüüd leidsid selle!" - Nii arvas Jurna kuulvat merekohinast. Ta kahjatses, et teda oli kord lainetest tõmmatud paati, kahjatses oma raisatu elu üle siin viletsuses ja vaesuses kalu püüdes.

Siis hakkasid lauakoormad randa veerema, seati korda aurukast ja tulid ka paadimeistrid - alustati "Merevõitja" ehitamisega. Kogu rand oli imetlenud Teodori ja tema agarust, oli nuritud, kust oli see raha võetud, et võidakse nii suurt paati ehitada. Ja nüüd oli siis ta valmis. Kogu rand käis seda imetlemas, arutati ta vastupidavust ja kiirust. Käidi hurtsikus õlut joomas ja tuldi jälle randa teda imetlema. Kogu rand kihas ja oli ärevil - nii noor kui vana ruttas siia, et imetleda Teodorit ja tema "Merevõitjat". Aga ükski ei mõelnu hallpäisele Jurnale, kes istus oma rannakivil ja kelle elutöö, kelle higist kogutud kopikad lebasid seal rannaliival. Keegi ei osanud mõelda, et see vaene, alati endasse süvenenud mees oli ehitanud selle paadi, mitte see kolkija ja suurustaja, see südametu noormees, kes oli valmis oma auahnuses tallama kas või isa vere - tema tahtis olla suur, ta tahtis olla väljapaistev teiste hulgast. Ta unustas seejuures selle, mida ütles isa süda, kui tema talitas oma tahtmisi mööda, kui ta uhkustas isa vaevaga kogutud kopikatega, ta unustas, et see hallpäine vanake oli tema isa, kes oli teda kasvatanud ja toitnud, kes oli ta eest hoolsusega hoolitsenud. Ta tundis vaid naudingut sellest, kui kuulis teisi teda kiitmas ja imetlemas, ise aga ei suutnud ta midagi teha selleks, et ta seda tõesti oleks väärinud. Ta unustas, et isal on süda, on süda, mille ta on jalgade alla tallanud.

Meri kohises tumedalt, lained ruttasid hämaruses rannale - vanake istus ikka veel kivi ääres ja vaatas kaugusse, tuul sasis ta hallo juukseid ja merekohin jutustas talle [illegible], mille ta oli ükskord ise tahtnud ehitada.

— — —

Tuul sasis kord tujukalt rannamände, lõgistas paadikuuri uste kallal - vaikis siis hetkeks, et taas näidata ka rahulikole laintele või vanadele mändidele oma tujukust. Üksikud pilved kihutasid rahutult taevavõlvil edasi, tahes nagu torni tulekut ennustada. Rannal aga lärmitses hulk kalureid, uudishimulikke, kes olid tulnud siia suursündmust kaasa elama.

Täna taheti ju minna "Merevõitjaga" proovisõidule. Paat ise seisis paadisillal külge kinnitatuna rahutus meres kord nina, kord pära lainete mängus tõstes. Tsilga Teodor ja mõned teised noored tõid paati bensiininõudid ja õllekaste - taheti teha ju toredat lõbusõit kaugele avamerele, taheti proovida, kas "Merevõitja" suudab ka laineid murda ja tuulele vastu panna.

Viimaks oldi niikaugel, et võidi vabastada tross paadisillalt. Teodor ise käivitas mootori ja asus siis rooli juurde. Noortest koormatud paat võpatas korra, keeras siis aga nina vastu laineid ja söösti paadisillalt äärest ulgumere poole.

"On vast äkiline. - Vaat' kus on ikka kiirus!" imetlesid kaldalejääjad.

"Justku pühik minema, ainult tsipa halba lehka jättis teine veel järgi. Saab näha, kas suudab ka tõusva tuulega võidelda," arutasid vanad kalurid, vaadates kord taevast, kord rahutut merd, siis aga ruttasid kõik tagasi hurtsiku poole üles mäele, et veidi kaltt kasta.

...Meri aga kohises ikka tumedamalt ja ähvardavamalt ja pilved rändasid oma lõputut teekonda taevavõlvil... — — —

Ikka veel ulgus ja undas tuul, lagistas viletsate kalurimajade uksi ja aknaluuke, mühas kaldapuudes ja jooksis võidu vahuste laintega. Pilved tormasid taevavõlvil põgeneva metsloomakarjana, keda jälitamas inimene, ja meri mässas ja märatses kui pöörane. Juba kaks päeva oli märatsenud meri, oli sadanud vihma, kord rahet, tuul oli murdnud hulga rannamende ja sasinud viletsate onnide õlgkatuseid - ja nüüd hakkas ta viimaks raugema, ta võim nagu vähenes. Vihased laineharjad aga tormasid endise hooga üle adrupeenarde kaugele rannavallile, taganesid sealt uuesti, et teed anda järgmisele.

Randlaste viletsaid hüttides valitses ärev meeleolu: juba kolmat päeva oli "Merevõitja" ära, aga mingit teadet ei tulnud kusagilt. Algul arvati, et nad läksid kuhugi tormivarju, aga kuna mingit teadet postkontorisse ei tulnud, siis taipas igaüks, et see arvamine on väär.

"Egas rumalaid tea, sõitsid äkki purjus peaga kaugele ul umerele, jäid seal tormi kätte. Võib-olla paiskas torm sõidul paadi kummuli või läks mootor rikki; aere neil ju kaasas polnud, purje samuti mitte. Ah, seda auahnet noorust. Oleks veel Teodor üksinda, aga hulk teisi noori oli ka kaasas!" arutles Riisa Taavet, seistes teiste randlastega vahutava mere kaldal. Kuid mida aitasid need arvamised ja targutused, paat oli ära ja meri mässas ikka veel. Mingeid märke nägemata lahkusid randlased jälle mererannalt, sest veel küllaltki vali läänetuul puhus läbi õhukeste riiete, paiskas hooti mõne vihmavalangu kaldalseisjaile näkku - külm hakkas.

...Aga eemal suure kalju kõrval istus hallpäine vanake. Müts oli tal peast kukkunud, pea vajunud rinnale. Tuulehood sasisid ta hallides juustes ja vahused lainekeeled limpsisid ta pikasäärelisi veesa paid. See oli Tsilga Jurna, kes ootas juba kolmandat päeva oma poega siin kaljurahnu juures. Kolm ööd-päeva oli ta siin liikumatult istunud, pilk kaugustesse suunatud, kolm ööd-päeva oli ta külmetanud siin oma südametu poja pärast, kes oli unustanud, et tal oli ka isa. Läbi pimeduse, läbi saju ja tuulekeeriste oli ta vana silm vaadanud kaugustesse kuni viimaks jalad kangestusid külmast ja silm tuhmus vaatamisest. Ta pea oli hommikuhämaruses äkki vajunud rinnale, müts oli kukkunud ta kõrvale liivale... ja hallid silmad kivinesid, vaatasid tardunult randa tormavatesse lainetesse.

...Laine veeres laine järele vahutades kaldale, tuul mühas tumedalt rannamännikus. Seal viskas suur valgeharjaline laine kollaseks värvitud laua kaugele rannaliivale, laual ilutses mustade tähtedega: "Merevõitja"... See oli teade ühkest "Merevõitjast" ja paaristkümnest noorest randlasest, see lauatükk tõi hauaoodatud teated...

Kui siis kalurid taas tulid rannale merd vaatama, siis üks noor poisike märkas eemal kollast lauatükki... ja seal ligidal suure kalju ääres Tsilga Jurnat. Vanad randlased tardusid puutalpadena rannaveerele, haarasid siis mütsid pinku ja seisid tummalt vana hallpäise vanakese ees, kes aga enam ei näinud nende austust, ei merd, ega oma poega... tema elutee oli käidud, tema unistus lebas ta kõrval pruunil adrupeenral...

F. Niinepuu

„PH" ajalugu 1944/45

Kollektiivne aeg.

See oli lotsenbris, kui tekkisid kuuldused, et meie kooli hiidlelandja "Poiste Hüll" hakkavat jällo ilmuma. Küll oli ta vaesekes algus aga raske - venis ja venis - edasi ei saadud kuidagi. Teras lipsas mööda linna ringi ja muretses igasuguseid lubasid, kuni neist oleks võinud koita terve raamatu ja siis olid eeltööd tehtud.

Ajaloolise aja algus.

Järgmistel koolipäevadel toimub "PH"-st huvitatute koosolek. Kuna "PH" on alati olnud korra- ja kaubapoistele õige südamelähedane, siis loodeti ka sel korral elavat osavõttu, ent puuduliku propaganda tõttu oli kohale ilmunud kahe kooli peale ainult paarkümmend (!) õppurit. Siin oli suurem enamus vanemate klasside õpilasi, kuna noorematest klassidest oli ilmunud ainult väheseid. Oli koosolijaid nii palju kui oli, aga koosolek peeti. Koosolekul valiti "PH" toimetus ja talitus ja "PH" esindajad kõigisse klassidesse. Klasside esindajaile tehti ülesandeks teha ettepanekuid kaastööde saamiseks oma klassi kirjanoostelo. Esindajad tegid küll tõhusat kibutustööd ja kulutasid lõualuud poole õhemaks, kuid mis tulemata jäid, olid kaastööd. Ei aidanud siis muu, kui "PH" toimetus võttis kaastööde soetamise oma peale. Kõige hullem oli see, et iga poiss, kes vähegi kirjutas, hoidis oma küünlakava all, s.t. oma kaastöö taskupõhjas, kust siis Peatoimetaja need välja koukis. Lõppeks hakkas kaastööde kvantum ja kvaliteet "PH" väljaandmiseks valiku nõõtu välja andma.

Detsembrirevolutsioon ja selle tagajärjed.

Kuidas see tuli? Algas ta s[illegible] õpe. Kuna [illegible]misel kogunes terve kari II, III ja IV k[illegible] poi[illegible]. Enamsest masinakirjaklassist v.hoone[illegible] tud ruum on nüüst [illegible] igasugust koli täis. Algas hirmutöö. Koo[illegible] ja mööbel rändab paigast teise, s.t. poisid vedelevad kätte ja asuvad energiliselt töölo. Sellest kolikambrist saab "PH" toimetusruum. Töö ei ole just kõige kergem, tuleb kanda kappe, lauda, toole ja muud inventari teiselt korralt viimasele s.t. neljandale korrale. Laekamatudt voorib poisse üles ja alla, kõigil on tolmujutt taga - saaks aga ruumi tühjaks ja korra - [illegible] "PH" hakkama. Töölust on suur, laulgi liiguks lahti. Kui ruum tühi, algab suur puhastusaktsioon. Asuvad tööle põrandapühkijad. Prahti kogunev terve mägi seina veerde. Tolm lainetab nii p[illegible] ümber, kuni hari vahest mõnele jalgu j jääb ja mõni selles prügi[illegible] ümbrus tõrdes asjasse selgust otsib. Siis transportööritakse [illegible] välja ja asutakse tõ[illegible] möbleerimisele. Rovidoöritakse koolist mööblit ja otsitakse sobivaid esemeid - mida võtta ja mida jätta. Oh, seda hirmsat-s[illegible]ginist ja vaidlust ruumi sisustamisel. Koogi annab valju hüüdega nõu suurt ja kogugat kirjutuslauda ühe alla paigutada, kuna teine selle nõuande samas maha laidab, väites et ot se varjab valguse. Viimse otsto vaidluste resultaadina saab mööbel paigutatud parimate rotoobilaste poolt sobivatatud kohtadele. Pidulikku tseremooniaga kantakse sisse "PH" ebajumal - rotaator - ja tapostlid - kirjutusmasinad. Töö võib alata.

"Rahulikku" arengu aeg ja visisoigad.

[illegible]ast ed olid koos, algas tegevus paljundamisega. "PH" majandusülem hoolitses, et raudahi toanurgas oleks alati küüdev. Aga selle ahjuga oli iga[illegible] seiklusi [illegible]h. Kui ne toas või toa[illegible] trükimusta soojendasinosiis oli tuba järgust poksu sinist suitsu täis, et kas või lämbu - vahest kraad trükimust purgi ümbert paber põleng ja siis on puhumist ja kustutamist ja toas on tuul tõmbus, nii et "PH" mehed on nüüd poegu kõik "pousla[illegible]". Ükskörd aga puistas ühi põlevaid süsi põranda[illegible]le ja siis sustutas elukatsa[illegible]ine tuletõrjuja. Kloppa sõda viinapudelist vett peale [illegible] tos

"PH" -le saadetud kaastööde käsikirjad loevad läbi ja korrigeerivad Liivaku ja Mereste. Mõlemad on keelemehed ja tunnevad endi peale võetud kohustuse suurt tähtsust. Ükski viga ei tohi sattuda trükki! Aga ega see ei takista, et nende vahel tekib vahest äge vaidlus, kusjuures üks tsiteerib "Muuki", teine "Jänes - Pariot" ja vahest võtavad mõlemad appi selle, mida Aavik ühe või teise asja kohta öelnud. Peale jääb see, kumb parajasti vaidlemises paremas vormis juhtub olema. Aga - vaidlemise ajal lippab ikkagi mõni veake sisse....

Kui käsikiri korrigeeritud, siis hakkavad plagisema kirjutusmasinad, Mikko, Valdre, Kippe ja Ko on nõnda agarasti tegevuses, et masinad vahest paigast nihkuvad ja kokkupõrkavad, mille peale siis viisakalt vabandatakse ja tööd jatkatakse. Käsikiri korrigeeritakse peale masinal ümberkirjutamist veel kord ja siis läheb ta jälle masinasse tagasi - lüüakse vahapaberile. Sealt läheb vahapaber illustraator Kraini kätte, kes nõelaga ja...(ei - mitte niidiga) papp-plaadiga jäädvustab oma kunstilised arusaamad "PH" lehekülgedele. Kibuvits oma arvustuses "Noorte Hääles" ütles küll, et Kraini töö jäävat varju, ent ta ei arvestanud vist mitte teps meie paljundamisvõimalustega. Nii näiteks ei võimalda rotaator jäädvustada laiu musti pindu. Krain on aga alati innuga asja juures ja töö edeneb ruttu. Viimaks on leht valmis trükkimiseks ja taaasetatakse rotaatorisse.

Peatoimetaja Niinepuu käib mööda toimetusruumi edasi-tagasi, kord ühe, kord teise juurde. Annab siin head nõu, sääl turjustab natuke vigade üle. Rotaatori juures seisab Päärson ja krutib asjatundliku näoga masinat siit ja sealt nagu loodusuurija või laadakaupmees , kes mustlaselt haobust ostab. Esimesed numbrid laskis rotaatoril läbi Päärson, hiljem astus tema asemele Liivaku. Viimane kannatas tihti hambavalu käes ja kandis pruuni villast salli ümber pea. Tööõhinas on ta kuue seljast visanud ja töötab vestiväel. Kuiveel juurde arvata ta mustad prillid, põosaspea ja suits hambuis, siis näib ta rikkimud karrikaru rig .Nalja oli veel rohkem, kui ta ise oma kulul nalja haldkas iskama ja grimasse lõikama. Sooh - vahapaber on viimaks masinal ja hakkab väntamine.

Esimese lehe võtab peatoimetaja Niinepuu ise ja veendub lehe korralikkuses oma "kuningliku" silmaga. "Edasi", lausub ta ja töö läheb edasi Peatoimetaja lahkub rotaatori juurest - tal on juba jälle ellelegi häädnõu anda või muud teha. Päärson väntab, väntab,.....lõpmata väntab.....

"tükimusta juurde" käratab korraga keegi ta selja taga. See on peatoimetaja, kes käratab oma "lemmiklauset", mis juba kõnekäänuks saanud, kui kusil midagi küllusest on, aga keegi vastupidist väidab. Vaene Päärson ehmatab ja jääb masina sääsma, kõrvad ajavad tal pilli ja ta on nüüd laipkahvatu. Eisatakse nõutud aine ja töö jatkub. Vaheajal on ruumis "surmavaikus" s.t.,et Mikko laulab, Liivaku varistab mitte valjusti lugeda, masinad klõbisevad ja kõik ülejäänud ajavad juttu. Vait on ainult pingviini topis kapi otsas. Temalgi - vaesekesel - on kõigest "PH" -s kõldust juba saba sorgu vajunud ja... Aga ei - hall... läks ta hiljem - sellest pärastpoole. Vahest niitsab Päärsongi sõnakese sekka, aga - ainult ametlikku juttu: "Praak! kull must! Trükimustal määrdunud ja rebenenud lehed on endastmõistetavalt praak, kui võrk tühjalt üle rulli vändatakse,(muidugi kogemata), siis on "rull must" ja lehtede korjaja võtab masinast rulli ja kapist käterätiku, mis ka sür... valge olid, ega nüüd ajajooksul päris neegermustaks või veel tumedamaks on muutunud. Siis kui tiraažiarv leht valmis, võetakse vahapaber rotaatorist ja asetatakse sinna uus - kuni kõik valmis on.

Nüüd tõmmatakse veidi hinge tagasi ja kui ka viimastel lehtedel on trükimust kuivanud, siis algab töö "jooksva lindi süsteemis". Valmis lehepakid laotakse järjekorras laudadele ja siis hakkavad eesotsas peatoimetaja- ja astutavtoimetajaga kogu toimetuse kolleegium ja abijõud neid korjama üksteise peale hunnikusse. Igast pakist leht võetud , asetatakse "PH" number "skreema" alla, "Skrema on meie keeles klammerdaja, riistaoun, mis haagib lehed kokku. Iseenesest väike masin , aga teeb suure töö ja aitab kokku hoida aega, mistõttu väärib eraldi nimetamist. Nüüd on töö "PH" juures lõppenud ... ... valmis. Vaja need ainult õpilaskonnale maha müüa-

Reaktsioonilised välismõjud ja nende tagajärjed.

"Poiste Häält" ilmus 6 numbrit (samapalju kui okupatsioonivaja kestel), viimane 7, aprillil. Aga siis tekkis vaheaeg. Miks? Milles viga? Paberipuudus!!! Siiani saime paberit kooli tagavaradest, siis aga lõppesid need. Pöörduti Hariduse Rahvakomissariaadi poole, kust oli "PH" väljaandmiseks luba ja isegi soovitus olemas. Sealt öeldi , et tehke avaldis. Tehti. Vastus tuli eitav! Edasi läks peatoimetaja ristikäik Riiklikku Kirjastus-Keskusesse, Kaubanduse Rahvakomissariaati ja tea veel kuhu. Aga igalt poolt anti eitav vastus. Kui me pelikanitopis kapi otsas päev-päevalt pidi kuulma ikka uutest ja uutest äraütlemistest - miks ei pidanud tema vaesekese pea halliks minema. Lõkski. Tulge, vaadake ise, kui ei usu! Peatoimetaja teab rääkida iseeni, et pelikani(meie poolt ristitud Josephineks)nokk olevat sel ajal pisut praotunud, nagu oleks temagi tahtnud häält taeva poole tõsta ja kisendada selle hirmsa ülekohtu pärast. Igatahes peab ütlema, et vastavad ülalnimetatud asutised ei olnud meie isetegevusliku üritusse suhtes suigi samal seisukohal, nagu seda tänapäeval nõutakse. Ja selliste keeldumiste tagajärjel "PH" ei ilmunud enam. Kaks kuud ja veelgi enam "PH" toimetuses kirjutusmasinad kogusid tolmu ja kirjutuslaudki oli päris halliks muutunud. Vahepeal tuli leppida sellega, et poisid oma loomingut klassis ette lugesid ja sel moel enda väljendamiseks vahendi leidsid. Kaks pikka kuud...

Aga nüüd viimne peatükk enne viimast

Uusim aeg.

Kuidas siis sai teoks käesolev "PH"? Algas ta koosolekuga komsorgi juures, kus otsustati koolinoorte olümpiaadi puhul number välja anda. Just aga võtta paberit? ELKNÜ Tallinna Linnakomiteest tuli meile selles suhtes lahkesti vastu sms. Puusner. Viimase "PH" sünnitusvalud olid erakordselt tugevad. Kaastööd tilkusid ükshaaval, olid ju kõik poisid seotud eksamite ettevalmistustega. Ühiselu istus hommikust hilisõhtuni - tihti kellakaheteistkümnest kuni poole üheni "PH" toimetusruumis kirjutusmasina taga ja vihtus kaastöid masinal ümber kirjutada ja vahapaberile lüüa. Vahepeal oli roneaator meilt ära võetud ja Rahanduse Rahvakomissariaati viidud, küllap vist selgest kaasaaitamisrõõmust meie isetegevusele. "PH" ruumid on ju nii kitsad! Sealt tuldi meile aga siiski õige lahkesti vastu ja võimaldati "PH" seal paljundada. Nüüd on ta siis siin. Pelikan kapi otsas on ka juba hulga rõõmsama ilmega, on isegi suled kaelal ühkelt turri ajanud. Rõõmustab temagi koos meiega, et "PH" taas võis ilmuda. Aga neid hallo sulgi, mis ta sai "suurel hädaajal", ei suuda enam ükski vägi muuta.

Tagasivaade ja tulevikulootused .

"PH" on sündinud meie poiste tegevast tahtest olla tegev kirjanduslikus loomingu alal. Ei taha küll isegennast kiita,- enesekiitus lõhnab - aga peab siiski mainima ,et tänavune "PH" on paljudest eelkäijatest sisukam olnud. Välise selt on märgata tagasilangemist, mis tingitud paljundamise vahendite üheloomust. Ilmmise tiheduselt ei suuda ta aga kaugeltki rahuaegsete eelkäijatega võistelda - ikka see pelikanikaus!

Ja tulevikulootused? Tumedad, väga tumedad. Kool muutub segakooliks, mistõttu juba nimigi, "Poiste Hääl", pole enam sobiv. Paljundamise võimalused on piiratud, Suigub ta vist unele... Aga loodame. Lootus on veel ainus , millele toetuda. Teisel kujul ja teistes tingimustes küll,aga vanas vaimus - võib-olla.....

I. Päärsom

ANNO 42

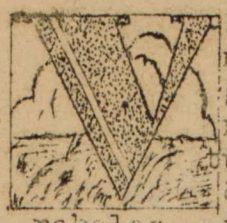

Väike laid, mis tõusuajal poolenisti kattus veega, oli kandimehe kodupaik. Peremehe talu oli teisel laiul, paistis siiagi. Ent ei õigeks omaneuseks laidu nimetada kandimehel polnud. Aasta tagasi, kui sündis suuri asju ja uutest tõdedest kulvas maa - siis küll mõõdulint laiu kandmehe omaks tegi ja õiguse päevavalgele tõi. Siis ta töötas, külvas, kündis ning rabeles - terve aasta.

Sõjamürinas taas toodi vanad tavad tagasi ja sõjasaagiks, öeldi, olla laid. Mees jällegi kandimeheks pandi. Ei olnud õigust lõigata, mis ise külvanud. Aasta ta rabeles ja kiratses pooletera peal, elas ja lootis, et laid kord jälle tema omaks saab...

Ühel sügispäeval anno 42 tuli kandimehele neli külalist. Metsaliste märki kandsid käel ja otsal - "Gott mit uns" - nii kiri seisis vatsal. Revolver puusal, teisel täis ja õlal automaat. Lastepere aknast piilus, ehmatas ja nuttes purus, kuhu keegi sai - kes ema põlle varju, sängi alla, ahju taha. Ainult kandimees jäi kindlaks - koha kinnitas ja naisel käskis toha sama. Võõraid uksest tuli, ei nad koputanudki. Kaks neist tulid tuppa, üks jäi vahti akna alla, teine ette ukse.

"Kandimees te olete, vist nii?" küsis võõras keelel kangel.

"Seda küll."

"Siis käsk mul siin, teid vahistame - kommunist!" hääl pilkest küüniliselt kõrgeks kilas.

"Kuis nii?" nii kandimees siis küsis. "Et õigus mulle anti oma külvi lõigata ja kõhtu süüa täis, et maalt, kus ise tegin tööd, ei maksu pidand maksma, et õiglus ilma sai - kas sellepärast olen kommunist?" Kandimees tõusis ja tal värises hääl ja ta vihaseks ise end rääkis.

"Kulla mees," nii sandarm talle pilkel lausus, "kas tõesti sa arvad, et meile tähtis sinu jutt? Meil ükskõik - oled kommunist või valge, oled uusmaasaaja olnd või mitte. Meile tähtis on vaid tõik, et 10.000 marka maksab iga pea, mis nii-ei mõtle, kuidas führer käsib, seab. Sellepärast olod nüüdsest vang ja vabaduseta. Nüüd tule! Õuame su üle vee, kus õigust mõistab kohus, mille Litzmann seadnud korda valvama."

Kandimehe selg jäi sirgeks, silmad põlesid, sõrmed tahtmatult vaid rusikasse tõmbusid. Hääl värises, ent mitte hirmust, ei, vaid süngest vihast.

"Jah, ma olen kommunist, ent õigust, au, seda olla ei saa võtta keegi mult - ja kui ka suren, ikka selleks jään." ja pöördus naise, lasto poole: "Tulen tagasi - kas elavalt või surnult - mul süda puhas igast süüst. Kas surub tuhandeid või enam - ei päikest varjutada suuda kõverkiünelise kulli tiib!" ja astus kindlal sammul toast - ta kannul lahkusid ka võõrad ja lapsed tulid varja peidupaigust. Viis väikest peakest vastu aknaruutu surusid ja pisarheimed vagu kündsid lausele klaasile. Naisel ent kumises kõrvus: "Tulen tagasi - kas elusalt või surnult!"

Tõusis tuul, kui oleks jumalgi vihane metsaliste ja merelained lõid mässama. Torm ennekuulmatult tugev puhkes üle vee.

Öö kandimehe majas oli unetu, ihkavad lapsed ja nukrutsev ema. Kui aga koitis ja vaikseks jäi torm, ei mallanud keegi - jäeti tuba ja rannale mindi. Nad vaevu said kõndida vetepiirilt, kui keskmine poegadest hõikas: "Ema, näe, mis võõrad need luuravad roostikus?"

Ja tosin silmi nägid - seal neli meest kõrvuti lebasid, punsunud silmi ja vahuga kaetud - uppunud. Meri ei kannatanud rüvetust, maa vastu neid võtta ei tahtnud. Nii vee ja maa piiril need neli loksusid, kel olnud jumalaks führer ja isamaaks raha.

Ent õudusel lõppu veelgi ei tulnud, sest lõunaks jõudis koju ka kandimees ise. Meri ta hällitas randa ja liivale paiskas, vahu talt pühkisid lained ja silusid pead, kuid hinge nad tagasi anda ei suutnud. Kandimees pidas sõnast kinni - tuli tagasi. Ent need neli, kes kandsid metsalise märki, viis meri õhtuks taas rannalt - igavesks ulgumerele hulkuma - hirmu ja õudust kuulutama neile, kes nad ise kord olid.

Nii oli anno 42.

U. Liivaku

ÕPILASKOMITEE

Lõppes käesolev kooliaasta. Veel on lõpetamata mõned eksamid järgnevasse klassi saamiseks. Heites pilku Õpilaskomitee tegevusse, on põhjust mainida üritusi, mis õpilaste poolt läbi viidud. Komitee tegevuses ette nähtud üritusist olid meie õppurid osa võtma väga aktiivsed. Õpilaskomitee liikmeskonda kuuluvad klasside esindajad andsid pidevat informatsiooni poiste soovidest. Isetegevuslikkude ürituste osas on teatavad puudused, kuid selleski osas korraldati, mis võimalik. Ellu kutsutud "Kõneklubi" alustas oma tegevust hoogsalt, kuid kevadiste eksamite tõttu poiste huvi oli rohkem suunatud õppimisele, mille tõttu enne kevadet lõpetati tegevus. Huvi kirjanduslikkude õhtute vastu oli elav. Järgneval kooliaastal tohiks õigustatult loota suuremat elevust "Kõneklubi" tegevuse suhtes.

Komitee oma tegevusega ei organiseerinud otseselt üksikuid õpilasi; selleks, et midagi läbi viia kooskõlastati komitee ja vastava algorganisatsiooni vahel raskusi tekitavad küsimused.

"Poiste Hääl" oma koosseisuga korraldas koolis tantsukursused III Keskkooliga. Üle 170 poiss- ja tütarlapse õppisid tantsimist sm. Mutso juhtimisel meie koolimajas.

Teater ja kino on möödunud kooliaastal kollektiivselt meie poiste poolt tihti külastamist leidnud. Külastati massilisel filme: "Zoja", "Džungel", "Laul Venemaast" jt. Teatritos külastati lavastusi "Vene inimesed", "Vallutusretk", "Deemon", "Eugen Onegin", "Silva" jt.

Organiseeritult kino ja teatri külastamisega meie poisid ei raisanud tarbetult aega tülika järjekorras seismisega.

Maleklubi tegevusest oleks võinud poiste hulgas rohkem juttu olla. Klubi organiseerimisega olid takistused, paremad maletajad hoolisid sellest vähe.

Õpilaskomitee töökoosolekuid peeti igal nädalal kindla päevakorra järgi. Palju puudusi ja vigu, mis tehtud teos, tohiks vaat vabandust leida arvustajatelt tuntud väite põhjal: kes tegutseb, teeb vigu ja õpib oma vigadest. Kaasõpilased Mereste ja Põhjamäe on tõhusat tööd teinud selleks, et Õpilaskomitee poolt algatatud mõtted täide on viidud.

Algava suvevaheajaga lõpeb kogu tegevus kooli õpilasperelt, et sügisel alata uue eneriaga. Õpilaskomitee nimel soovin peatse suvevaheaja veetmiseks kõike head.

V. Tori

Õpilaskomitee Esimees

KUNSTI MÕISTMISEST

Igaüks neist on kunstinäitusil läbimud maalidega täidetud saale ja tihtigi tundnud mingit kõhndimatust nende väljapanekute sisimani, milliseid vaatleme. Samal ajal on mõnigi maal või graafik üllatanud meid oma lihtsuse ja – meile hingelähedusega. Oleme olnud mõnestki tööst keeletuseni vaimustatud ja leidnud, et see meile meeldib.

Ja tavaliselt on ikka nii, et lepime selle lihtsa meeldimusega. Nendime vaid seda ja liigume edasi, et haarata uut ja hoopis erinevat. Naasnud koju jääb meile meeldo siis vaid värvilaiguline virr-varr ja tahes-tahtmatult peame nentima: me pole saanud õiget elamust esitatud töödest. Ja kuigi on säilinud midagi, siis on see udune ja igav, see ei paku enam vähimatki.

Tekib küsimus, kas on õige suhtuda kunstiteosesse nii "jooksvalt", kas on õige tahta haarata lõuendit ühe pilguga või peaksime enam süvenema?

Vist on Tuglas kunagi väitnud, et seda, mis aegamisi loodud, on ka vaid aegamisi võimalik tõeliselt omandada. Kirjandusel on selles kunstiga võrreldes suur eelis, sest raamat peidab juba üksnes ajaliselt põhjalikumat süvenemist kui maal või skulptuur, mida inimesed kord juba nii kergesti kalduvad võtma lihtsalt "pildi" või "kujuna".

Raamatut lugedes registreerime olustikku enam-vähem kuulmismeelega, s.o. loome mõttes iseendale otse. Trükiread oma üksluisuses ei paku ju midagi, vaid oskus neid mõista ja nendes kirjeldatud olukorriga kaasa elada, muudab raamatu meile nauditavaks. Niiviisi peame tahtmatult iseendale fantaasias looma napi kirjelduse najal pildi ajast, olustikust ja sündmusest. Raamat oma jutustuse laadiga võib haarata tegevustiku arengut, kujutav kunst on selleks võimetu (kui mitte arvestada pildiseeriaid ja kompositsioone). Ta esitab meile antud hetke, nähtuna läbi jäädvustaja silma. Kuna ta on äärmiselt isikupärane, ei jää vaatajale raamatulugeja mugavust püüda esitatut mõista teisiti, kui see kujutada tahetud. Lugeja võib mõnestki romaanikangelasest kujundada oma mõtteilmale vastava kuju ainsast autori puudulikust vihjest, näiteks kas või tegelase pikkuse kohta. Nii võib uskuda üks, et tegelane on paks ja tumejakas, teine, et ta on pikk ja laiaõlgne. Kujutavkunsti juures on see piiratud. Kunstnik ise kujundab iga joone ja jooneksese esitatu näos. Vähemtoravalt esitatuks jääb ideeline külg. Kirjanik paneb tegelasele sõnad suhu ja esitab tema hinge lahtiste kaartidena, kujutavkunstniku tüüp kõneleb oma ilmega. Sellest sünteos kirjandusest ja kujutavkunstist koos kui täielikemast kunstist; sellest raamatute illustreerimine.

Väitsin eelpool, et kujutavkunst suudab haarata vaid antud hetke. See on tõde vaid teatava piirini, kuna tõelisest kunstist ei puudu kunagi tulevikumoment. Peame vaid vaevuma kujutlema. Selleks ongi tarvis pikemat süvenemist kunstiteosesse, et võimaldada fantaasia rakendumist teoses esitatud raames. Millega erineb õieti labasemaitseline "ilus pilt" või kipskuju suurest kunstiteosest? Selleks on just ideede areng ja tulevikumoment, mis ühel puudub ja teisel on. Ilusal laadamaalingul on kujutatud vaid surnud "pupad" ja kivistunud maastikud, suurteosel elab aga isegi laip; võime temalt lugeda ta minevikku. "Ilus pilt" seisab meie ees tummana, suurteost vaadeldes võime tajuda tuule vingumist puulatvades, kogu hiigelsuurt loodussümfooniat, nagu igal raamatul adume omapärast põhihõli.

Tee kunstiteose õigeks tunnetamiseks käib üle loomupärase intelligentsi ja kriitilise süvenemise. Tavaliselt inimesed määritlevad esitatava väga lihtsalt. Öeldakse: "See meeldib." või: "See ei meeldi.". See pole ühelgi juhul kriitiline suhtumine teosesse. Ja kuigi selle taga võib seista ka siiras ja sõnatu imetlus, siis tavaliselt väljendab see siiski vaid süvenematust ja sellest tulenevat vaimutühjust. Tõeliselt ei seisa ju säärane väärtusjaotus põrmugi kõrgemal laste vastavast käsitlusest, kes kõike jaotavad selle järgi, kas see neile meeldib või ei. Mõtleval, veel enam aga kriitiliselt mõtleval inimesel on aga tarvis endale selgitada miks talle miski meeldib või ei meeldi. On tarvis süveneda teosesse, sukelduda sellesse, näha sellel esitatut järgmisel hetkel, elada sellega kaasa tulevikus, sest üksi silmapilk ei moodusta iseendas tervikut.

R. Toolse

Kroonika

Laupäeval 2[illegible]. mail toimus Tallinna Poeglaste Kaubanduskooli 37. lennule pidulik lõpusõrmuste üleandmine. Kooli klubiruumi kogunenud abiturientidele esines lühikese kõnega sm. direktor Kessler, kes oma sõnavõtu lõpul andis lõpetajatele sõrmused üle. Peale seda, kui õpilastele sõrmus d välja jagatud, võttis sõna õpilane U.Moreste.

U.Moreste andis lõpetajate nimel traditsioonilise vande ja andes üle lennu lõpusõrmused sm. direktorile ja klassijuhatajatele, ütles muu seas: "Need sõrmused märgistagu seda, et meie ei unusta iial neid häid õpetusi, milliseid oleme omandanud siin olles - tänu teile?"

Järgnevalt esines sõnavõtuga III b klassi juhataja õpetaja Viirmaa. Hingestatud sõnadega õppurite poole pöördudes kriipsutas ta alla seda suurt ja sügavat sõprusetunnet, mis valitseb õpilaskonnas ja vajadust seda mitte unustada ka peale koolist lahkumist.

Peale sm. Viirmaa soojalt vastu võetud kõnet esines III a. klassi juhataja sm. J.Tammo lõppsõnaga. Mehiste sõnadega tuletas ta poistele meelde, et ükski haridus pole täielik ja et seda tuleb alatasa täiendada. Lõpuks soovis ta poistele lühenevaks eksamiperioodiks palju jõudu, kuna alles lõputunnistuse omandamine teeb abituriendist tõelise lõpetaja.

Käes kauaigatsetud sõrmused KK emblleemiga, siirdusid poisid koju.

H.Reinop

Täna ajab õppur X, kes sõni agaralt isetegevuse alal kaasa löönud, poisse koolis taga. Olevat midagi rääkida. Selgub, et ees on mingi pisike, kuid tähtis koosolek. Poisid, olles lugenud ajalehti ja kuulnud üht-teist, näivad asja läbi nägevat. Tulemas on ju koolinoorte olümpiaad. Meie koolis on ju ka ühel või teisel alal tubleid poisse ja miks siis mitte sellest üritusest osa võtta. Asja algatuse on oma peale võtnud meie komsorg sm. Mellov, kelle juurde nüüd ühiseks nõupidamiseks kogunetaksegi. Nii võime koosolekul näha arvukat "PH" liikmeskonda (esindajaid) peatoimetaja ees esotsas ja kooli tugevamaid kirjandusala mehi. Koosolek algas sm. Mellovi selgitava sõnavõtuga, millele järgnes üldine kõnelus. Leiti, et sobivaks ja võib-olla kohtagi toovaks isetegevuse aladest meie kool võiks välja panna mitmekordse kvartetti, "Poiste Hääle", mõningad kergejõustiku alad, käsipallimeeskonnad ja maletuusad. Samuti leiti sobivaks esitada mõnd meie deklamaatoritest, kes deklameeriksid võimaluse korral meie poiste omaloomingut. Kuna on käimas kibe eksamite ettevalmistus ja kogu isetegevus on soikus, ei jõutud asjades täie selguseni, kuivõrd küpsed on momendil üksikud alad, neid tuleb selgitada, sobivuse korral teha hulk harjutusi ja korraldada omavahelisi võistlusi. Jagati üksikute alade õppurid-eestvedajad, kes peatselt selgitavad koolis teistele ja alustavad osalise ettevalmistusega. Arutati veel jooksvaid küsimusi ja koosolek tunnistati lõppenuks. Vastamata eksamite ettevalmistustele loodan, et vastavate alade juhid seavad oma ülesannetega hakkama ja soovin, et kogu kooli õppurkond näeks olümpiaadist osavõtmise tähtsust, kus mängus on jällegi meie kooli au ja hea nimi.

Kutsun üles kõiki, kes kuidagi võiksid olümpiaadil koolile kasuks olla, olümpiaadist osa võtma.

H.Hakk

SPORT

Kuipaljud meist nimetavad end sportlasiks, kuid kui küsida neilt: "Mis on sport?", siis arvan ei leidu neid sportlasi mitte palju, kes sellele küsimusele vastata võiksid. Seepärast siis paar sõna spordi mõistest.

Sport on oma alguse saanud Kreekast. Uue ajaloo algul tõusis ta uuesti esile Inglismaal. Sõna "sport" aga pole mitte inglise päritoluga, vaid on tuletatud prantsuskeelsest sõnast desporter või ladina disportare, mis tähendavad ennast arendama, ajaviidet otsima või midagi sarnast. Spordile peamise sisu annavad visadus, võitlusvaim ja tahe. Nii ütleb väga tabavalt spordikohta Eber: "Spordiks võib nimetada igat liiki kahalist tegevust, kui selle sihiks on saavutada midagi nimetamisväärset", millisesse lausesse on sisendatud kõik kolm sisuandvat omadust. Mõistest, teha eeltehtust paremini või rohkem, ükskõik millisel alal, nähtub ja iseloomustub spordi tähtsus ja mõiste. Siin tekib nüüd juba võistlus, milline on ka spordi peamiseks teguriks. Võistlus on kehakultuurlase aruanne tehtud töö üle. Võistlused peavad organiseerima masse kollektiividesse, ta on kehakultuurlase kasvatusvahendiks.

---

14. juunil toimusid Aia tn. asuvas sisebasseinis sisehooaja lõppvõistlused, kus ka meie kool järjekordselt edukalt esindatud oli. Võidtõustest võtsid osa meie õpilasedst Press, Edasi, Valla ja Vahtmets. Esimesena toimus võistlus 50 m. v a b a u j u m i d e s, millise esikoha võitis meie õpilane E d a s i ajaga 32,3 sek. Kolmas koht oli taas meie, õpilase V a l l a poolt võidetud ajaga 35.0

Järgmisena toimus spurt 50 m. s e l i l i, milline esikoht taas E d a s i poolt meile sai võidetud ajaga 41,0. Teise koha saavutas V a l l a ajaga 41,9.

Seejärele võisteldi r i n n u l i 50 m., milline esikoht järjekordselt E d a s i poolt ära sai toodud ajaga 39,8. Kolmas koha omas V a l l a. Seega olid võistlused noorte osas läbi.

Märkimisväärne on veel õpilase Edasi kaasavõistlemine S/S Dünamo teateujumise meeskonnas, kus ta startis esimese vahetuses lüües oma vastast umbes 20 m.

Nagu nähtub tagajärgedest, on meie poisid järjekordselt väga tublit tööd teinud ja meie koolile seniste auhindade kõrvale uusi võitnud.

Soovin kõigile meie kooli Spordikollektiivi juhatuse nimel head suvevaheaega ja meie sportlastele treening- ja võistlustõhusat suve, et tleval õppeaastal veelgi paremaid tagajärgi ja saavutusi üles näidata kui tänavu.

K. Mikko

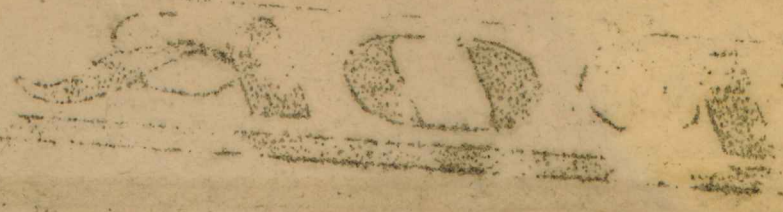

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AR